

บทที่ ๑

บทนำ

ก. ความเป็นมาของปัญหา

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องโลกและจักรวาลในพระพุทธศาสนามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ด้งเห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏในพระสูตรต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ เช่น อัครัญญสูตร ทัชฌิกาย ปาฏิการวรรค กล่าวถึงความเป็มาของโลกลงและกำเนิดมนุษย์^๑ มหาปริณิพพานสูตร ทัชฌิกาย มหาวรรค กล่าวถึงลักษณะการตั้งอยู่ของโลกลงและการไหวของแผ่นดิน^๒ สัตตสุริยสูตร อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต กล่าวถึงสมัยที่มีดวงอาทิตย์หลายดวง^๓ เณมิราชชาดก ขุททกนิกาย ชาดก กล่าวถึง ภูเขาส ๗ ลูก^๔ ทอมาประมาณพุทธศตวรรษที่ ๓ พระมหินทเถระ นำพระพุทธศาสนามาเผยแพร่ในลังกา^๕ ความรู้เรื่องต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องโลกลงและจักรวาลได้รับการถ่ายทอดมาพร้อมกับคำสอนในพระพุทธศาสนา จนกระทั่งถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๐ แนวคิดเรื่องโลกลงและจักรวาลได้มี การขยายเพิ่มเติมมากขึ้น ในรูปแบบของอรรถกถาซึ่งเป็นหนังสือที่อธิบายความหมายของคำและข้อความในพระไตรปิฎก^๖

^๑ที่. ปา. ๑๑/๕๖-๖๕/๕๒-๑๐๔.

^๒ที่. มหา. ๑๑๐/๕๔/๑๒๖.

^๓อง. สัตตก. ๒๓/๖๒-๖๕/๑๐๒.

^๔ช. ชา. ๒๔/๕๕๑/๒๒๐.

^๕Wilhelm Geiger, The Mahāvamsa (London: Luzac & Company Ltd.,

1964), p. 89.

^๖สุภาพรณ ๗ บางช้าง, ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและลังกา (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๔๑.

เช่นสุมิงคลวิลาสินีมีข้อความส่วนหนึ่ง อธิบายความหมายของคำและข้อความในอัครคัมภีร์สุตตร^๑
มโนรตปุรณมีข้อความส่วนหนึ่ง อธิบายความหมายของคำและข้อความในสัทตสุตตวิยสุตตร^๒
วิสุทธีมรรค กล่าวถึง เรื่องความเลื่อมและความเจริญของ กัมป^๓

ในพุทธศตวรรษที่ ๔๕ พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในประเทศพม่า
แนวคิดเรื่องโลกและจักรวาลที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถาได้รับการถ่ายทอด
สู่พม่าโดยชาวลังกา ปรากฏว่าพม่าได้ให้ความสนใจเรื่องนี้อย่างมาก และได้ขยาย
แนวคิดออกไปอย่างกว้างขวางและละเอียดกว่าในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ในรูปแบบ
ปกรณ์พิเศษประเภทโลกศาสตร์ วรรณกรรมโลกศาสตร์ภาษาบาลีเท่าที่ค้นพบในปัจจุบัน
สันนิษฐานว่าเป็นผลงานของชาวพม่า ๔ เรื่อง คือโลกบัญญัติคติ มหากัมปโลกสันฐานบัญญัติคติ
อรุณวตีสุตตร โลกูปัตติ จันตสุตตวิยคิที่ปนี โลกัมปที่ปกสวาร โลกทีปนีและโอกาสโลกทีปนี
ผู้แต่งวรรณกรรมโลกศาสตร์เหล่านี้ได้อาศัยข้อมูล จากพระไตรปิฎกและอรรถกถามาแต่ง
บางเรื่องก็รวบรวมเนื้อหาเรื่องโลกและจักรวาลที่กระจัดกระจายในพระไตรปิฎกและ
อรรถกถามาเรียบเรียงใหม่ บางเรื่องนำเนื้อหาเรื่องโลกและจักรวาลในพระไตรปิฎก
และอรรถกถามาขยายความให้กว้างขวางยิ่งขึ้น วรรณกรรมโลกศาสตร์ภาษาบาลีที่แต่ง
ในพม่าเหล่านี้ ได้รับการอ้างอิงถึงในวรรณกรรมโลกศาสตร์ภาษาบาลีและภาษาไทยที่แต่ง
ในประเทศไทยต่อมา

ในประเทศไทย ชาวไทยได้ให้ความสนใจวรรณกรรมโลกศาสตร์มาตั้งแต่สมัย
สุโขทัย หลักฐานที่สำคัญคือ พระมหาธรรมราชาลิไทยได้ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรม
โลกศาสตร์ภาษาไทยชื่อไตรภูมิพระร่วง เมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๘ ความสนใจนี้ได้มีผลสืบ
ต่อ ๆ มา กล่าวคือ สมัยลานนา พระสิริมังคลาจารย์ได้แต่งจักรกวางพิปนีเมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๖
และในสมัยรัตนโกสินทร์ พระยาธรรมปรีชา (แก้ว) ได้แต่งวรรณกรรมโลกศาสตร์ภาษาไทยชื่อ

^๑สุ. วิ. ๓/๖๖.

^๒มโน. ป. ๓/๒๒๖๘.

^๓วิสุทธี. ๒/๒๕๕.

ไตรภูมิโลกวินิฉยภคธา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๕ วรรณกรรมโลกศาสตร์ที่แต่งในไทยทั้งที่เป็นภาษาบาลีและภาษาไทยเหล่านี้รับแนวคิดและที่มาของเรื่องจากคัมภีร์โลกศาสตร์ที่แต่งในลังกาและพม่า คงจะสังเกตได้จากอ้างอิงถึงคัมภีร์ที่แต่งในลังกาและพม่าในวรรณกรรมเหล่านี้ เช่นอ้างอิงถึงคัมภีร์ โลกบัญญัติ มหากัปปโลกสังฆฐานบัญญัติ และโลกูปัตติ ในเรื่องไตรภูมิพระร่วง^๒ อ้างอิงถึงคัมภีร์ โลกบัญญัติ โลกูปัตติ จันทสุริยคติที่ปนี และโลกัปปที่ปกสาร ในเรื่องจกกวาทที่ปนี^๓ และอ้างอิงถึงคัมภีร์ มหากัปปโลกสังฆฐานบัญญัติ และโลกัปปที่ปกสาร ในเรื่องไตรภูมิวินิฉยภคธา^๔

วรรณกรรมโลกศาสตร์ภาษาไทย ที่นับว่าเก่าที่สุดและแต่งก่อนเรื่องอื่นคือ เรื่องไตรภูมิพระร่วง วรรณกรรมเรื่องนี้มีคุณค่าต่อสังคมไทยมาก ทั้งทางด้าน การส่งเสริมศีลธรรม การปกครอง ภาษา วรรณคดี และศิลปกรรม นอกจากนี้ยังมีคุณค่าต่อการศึกษาภูมิศาสตร์สมัยโบราณอีกด้วย ในด้านการศึกษาส่งเสริมศีลธรรมไตรภูมิพระร่วงได้เสนอธรรมที่เป็นรากฐานคือ ศิล ๕ เพื่อพัฒนาสังคมที่มีคุณธรรม คร. สุภาพรรณ ๗ บางช่วง ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“...ไตรภูมิภคธาได้เสนอสาระที่มีคุณค่า คือเป็นวรรณกรรมที่ปลูกสำนึกการอยู่ร่วมกันโดยธรรม ธรรมที่เป็นรากฐานคือศีล ๕ ซึ่งทุกคนในสังคมพึงประพฤติปฏิบัติอย่างมีเมตตาธรรมต่อกัน สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่คานการปกครอง ซึ่งมีบทบาทกระทบต่อความสุขความเจริญของคนส่วนใหญ่ ก็จำเป็นต้องปลูกเร้าพัฒนาคุณธรรมในตนที่สูงยิ่งขึ้น เช่นระคัมทาวพระยา ขุนนางราชการหรือผู้ปกครองระคัมประเทศ กตองเพิ่มการปฏิบัติ ทศพิชราชธรรม ๑๐ ประการ

เรื่องไตรภูมิวินิฉยภคธา แต่งขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ใน พ.ศ. ๒๓๙๕ โดยพระยาธรรมปรีชา (แก้ว) ลักษณะการแต่งขึ้นค้นคว้าภาษาบาลีและแปลเป็นภาษาไทยคล้ายกับมหาชาติคำหลวง ต่อมากรมศิลปากรไค้มอบให้อาจารย์พิทุร มลิวัลย์ เปรียญธรรม ๕ ประโยค ตรวจชำระและพิมพ์ มีความยาว ๓ เล่มจบ.

ดู พระยาธรรมปรีชา (แก้ว), ไตรภูมิโลกวินิฉยภคธา ๑ เล่ม (กรุงเทพมหานคร : ศิลปากร, ๒๕๒๐)

^๒ไตรภูมิ/๒

^๓พระสิริมังคลาจารย์, จกกวาทที่ปนี (กรุงเทพมหานคร : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๓) หน้า ๑๘, ๒๑, ๖, ๗.

^๔พระยาธรรมปรีชา (แก้ว), ไตรภูมิโลกวินิฉยภคธา เล่ม ๑ หน้า ๓๖.

ธรรมที่มีอยู่ในจิตใจและพฤติกรรมของคนทุกคนนี้เอง เป็นแก่นหลักของสังคม
ที่ผาสุก สัจธรรมระดับสังคมทั้งมวล เป็นสากลมีคุณค่าไม่เพียงแต่สำหรับ
สังคมไทยสมัยสุโขทัย แต่สำหรับทุกสังคมในทุกกาลสมัย"

เรื่อง ไตรภูมิพระร่วงนอกจากจะมีคุณค่าต่อการส่งเสริมศีลธรรมและการปกครอง
ในสมัยสุโขทัยแล้ว ยังมีคุณค่าในด้านการศึกษาภาษาและวรรณคดีในสมัยสุโขทัยอีกด้วย คุณค่า
สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในด้านศิลปกรรมโดยเฉพาะด้านจิตรกรรมจะสังเกตเห็นจากนักจิตรกรรม
ในสมัยหลังมักจะวาดภาพเรื่อง ไตรภูมิ นรก สวรรค์ ตามฝาผนังโบสถ์ วิหาร หรือศาลา
เพื่อเป็นอนุสติเตือนใจให้คนละเว้นความชั่ว ประพฤติแต่ความดีในที่สุด ในพระราชนิพนธ์
เรื่องนี้ พระมหาธรรมราชาลิไทย ไททรงอ้างถึงคัมภีร์ที่ใช้ประกอบในพระราชนิพนธ์ของ
พระองค์หลายคัมภีร์มีทั้ง พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและปกรณ์พิเศษ ในปกรณ์พิเศษนั้น
พระมหาธรรมราชาลิไทยทรงอ้างถึงคัมภีร์ประเภทโลกศาสตร์ ๔ คัมภีร์คือ โลกบัญญัติ
มหากัปป์โลกสัตฐานบัญญัติ อรุณวตีสสูตรและโลกกุปป์คดี เมื่อดูเนื้อหาของเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง
แล้ว คัมภีร์โลกกุปป์คดีน่าจะเป็นเอกสาร เรื่องหนึ่งในประเภทโลกศาสตร์ที่พระมหาธรรม-
ราชาลิไทย ทรงใช้ประกอบ การพระราชนิพนธ์เรื่อง ไตรภูมิพระร่วงของพระองค์

จากข้อมูลที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรมีการปริวรรต ตรวจสอบชำระ แปล
เป็นภาษาไทย และศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โลกกุปป์คดีด้วยเหตุผลสำคัญ ๒ ประการคือ

ประการที่หนึ่ง คัมภีร์โลกศาสตร์ภาษาบาลีที่แต่งในลังกาและในไทยมีผู้ศึกษาและ
วิจัย มีการปริวรรตจากอักษรอื่นเป็นอักษรไทยแล้วหลายเรื่อง ในพม่านั้นมีคัมภีร์ประเภทโลก-
ศาสตร์เป็นจำนวนมาก เท่าที่สันนิษฐานว่าเป็นผลงานของชาวพมามีถึง ๔ เรื่อง ในจำนวน
๔ เรื่องนี้ มีผู้ปริวรรตจากอักษรพม่าภาษาบาลีเป็นอักษรไทยและ แปล เป็นภาษาไทยเพียง
๒ เรื่องคือ เรื่องอรุณวตีสสูตร และเรื่องโลกกุปป์คดีปถสวาร ผู้วิจัยจึงได้นำคัมภีร์โลกกุปป์คดี

---

*สุภาพร ธรรม ๓ บางช้าง, "วรรณกรรมโลกศาสตร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท"
(เอกสารประกอบการประชุมเชิงวิชาการ, ๓ ห้องประชุมสภามหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ๔ กันยายน ๒๕๒๗), หน้า ๕๐.

ซึ่งกล่าวถึง เรื่อง โลกและจักรวาลที่แต่งในอาณาจักรพุกามมาปรีวรรคจากอักษรพม่า เป็น
อักษรไทย แปลเป็นภาษาไทยและศึกษาเชิงวิเคราะห์เพื่อทราบทัศนะ เรื่อง โลกและจักรวาล
ในคัมภีร์โลกศาสตร์ของพม่า อันมีผลสืบเนื่องมาจากคัมภีร์โลกศาสตร์ที่พม่าได้รับมาจากลังกา
และมีผลต่อเนื่องถึง ไทย

ประการที่สอง คัมภีร์โลกูปัตติเป็นเอกสารเรื่องหนึ่งที่พระมหากษัตริย์ราชลัทธิไทย
ทรงใช้ประกอบในการพระราชนิพนธ์เรื่อง ไตรภูมิพระร่วง ผู้วิจัยจึงได้นำคัมภีร์โลกูปัตติ
มาศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาเกี่ยวกับไตรภูมิพระร่วงต่อไป

ข. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องโลกูปัตติ ยังไม่มีผู้จัดทำมาก่อน แต่มีการอ้างถึงเรื่องนี้ ในหนังสือ
ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาบาลี ภาษาพม่า ภาษาตะวันตกและภาษาไทย บางเล่มกล่าวแต่เพียง
ว่าเป็นงานของใคร บางเล่มมีการขยายความต่อไปว่าแต่งในสมัยใด สถานที่ใด และบางที่
ก็มีการเพิ่มเติมว่าเป็นคัมภีร์ประเภทใด ดังต่อไปนี้

พระนันท์ปัญญาจารย์ พระภิกษุชาวพม่า (พ.ศ. ๒๐๑๐-๒๑๐๘) กล่าวถึงเรื่อง
โลกูปัตติในคัมภีร์คันชวงค์ว่า "อาจารย์อัครคัมภีร์ แต่ง เรื่อง โลกูปัตติ"^๑

มินจิ มหาสิริเชยยัส อธิบดีศาสนศึกษาของพระเจ้ามินจง กษัตริย์พม่า
(พ.ศ. ๒๓๘๖-๒๔๒๑) ได้เขียนบัญชีรายชื่อคัมภีร์ภาษาบาลีที่มีอยู่ในพระราชวังกรุงมณฑล
ชื่อ ปิฎกัตถไมย (Pitakatthamain) และได้กล่าวถึงเรื่องโลกูปัตติว่า "ท่านอัคร-
คัมภีร์แต่ง เรื่อง โลกูปัตติปกาสนี ในสมัยพระเจ้านรปติสิทธู (Narapatissidhu)
แห่งคัมภีร์ปะ"^๒

^๑... อคฺคูปตฺติโต นามจริโย โลกูปตฺติ นาม ปกรณํ อกาสิ

^๒ Professor Minayeff, "The Gandhavamsa," Journal of the Pali

Text Society (P.T.S., 1866), p. 64.

มินจิ มหาสิริเชยยัส, ปิฎกัตถไมย, (ร่างกึ่ง: โรงพิมพ์หลวงสาวดี, ๒๔๐๒).

หน้า ๑๓๘. (แปลจากหนังสือภาษาพม่าชื่อ ပိဋကတ်တော်မူဦး: ของ ၁၆: ၂၀၁၁: ၂၀၁၁)

คร. เมเบิล ฮันส์ โบค (Mabel Haynes Bode) ได้แต่งหนังสือวรรณคดี
บาลีพม่า (The Pali Literature of Burma) กล่าวถึง เรื่อง โลกุปัตติว่า
"เรื่อง โลกุปัตติ เป็นผลงานภาษาบาลีรุ่นแรกที่แต่งขึ้นในอาณาจักรพุกาม ในสมัยพระเจ้า
นรปติสิทฺฐ พระอัครมเหสีตเถระ เป็นผู้แต่ง"^๑

มะละละเสเกระ (Malalasekera) กล่าวถึง เรื่อง โลกุปัตติไว้ใน
พจนานุกรมวิสามานยนามภาษาบาลี (A Dictionary of Pali Proper Names)
ว่า คัมภีร์ โลกุปัตติ ปกฤษณะแต่งโดยพระอัครมเหสีตเถระ ซึ่งเป็นชาวพม่าโดยกำเนิด และท่าน
อยู่ในสมัยเดียวกันกับพระมหาอัครมเหสีตเถระและพระอัครกวีสังฆราช^๒

เอกเวิร์ค มุลเลอร์ (Edward Müller) กล่าวถึง เรื่อง โลกุปัตติไว้ใน
บทความวิสามานยนามภาษาบาลี (Pali Proper Name) ว่า พระอัครมเหสีตเถระ
เป็นผู้แต่ง เรื่อง โลกุปัตติ^๓

คร. สุภาพรรณ ณ บางช้าง กล่าวถึงสาระและคุณค่าของ เรื่อง โลกุปัตติในเอกสาร
เรื่อง วรรณกรรมโลกศาสตร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทว่า "วางโครงสร้างเนื้อเรื่องไว้
ชัดเจน และรวบรวมแนวคิดเรื่อง โลกศาสตร์ในพระพุทธศาสนาที่อยู่ในคัมภีร์ต่าง ๆ มาจัด
เรียงลำดับให้เห็นภาพชัดเจน ส่วนในคานศาสนธรรมได้แสดงถึงภาวะชีวิตของบุคคลที่แปร
เปลี่ยนไปตามเหตุปัจจัย ความกรรมและผลของกรรม"^๔

---

^๑Mabel Haynes Bode, The Pali Literature of Burma. (Rangoon:
Burma Research Society, 1965), p. 21.

^๒G.P. Malalasekera, A Dictionary of Pali Proper Names (London:
N.D. Gunasena & Co., Ltd., 1960), Vol. I., p. 7.

^๓Edward Müller, "Pali Proper Names" Journal of the Pali Text
Society, (P.T.S., 1888), p. 80.

^๔สุภาพรรณ ณ บางช้าง, "วรรณกรรมโลกศาสตร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท".
หน้า ๑๔-๑๕.

- ๔. แปลคัมภีร์โลกุปัติ ที่ตรวจสอบชำระแล้วเป็นภาษาไทย
- ๕. ศึกษาเชิงวิเคราะห์ ประวัติคัมภีร์ ประวัติผู้แต่ง เนื้อหาของคัมภีร์ ลักษณะการประพันธ์ ลักษณะภาษา และลักษณะอสังการ
- ๖. ศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาของ เรื่องโลกุปัติ กับเรื่องไตรภูมิพระร่วง

ฉ. ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

- ๑. ได้คัมภีร์โลกุปัติ ภาษาบาลีที่ปวิวรรตจากอักษรพม่า เป็นอักษรไทยที่มีข้อความถูกต้องสมบูรณ์
- ๒. ได้คำแปลคัมภีร์โลกุปัติ เป็นภาษาไทย
- ๓. ได้ทราบเรื่อง กำเนิดและภูมิศาสตร์โลกสมัยโบราณในวรรณคดีบาลีที่แต่งในพม่า
- ๔. ได้ทราบความคล้ายคลึงและความแตกต่าง กันของทัศนะเรื่อง กำเนิดและภูมิศาสตร์ของ โลกสมัยโบราณในโลกุปัติกับไตรภูมิพระร่วง
- ๕. ได้แนวทางในการศึกษา เรื่องโลกุปัติและจักรวาล เรื่องอื่นต่อไป

ช. การค้นหาค้นฉบับและลักษณะต้นฉบับที่สำรวจพบ

๑. การค้นหาค้นฉบับคัมภีร์โลกุปัติ ได้ค้นหาในประเทศไทย และในต่างประเทศ ผลการค้นหามีดังนี้

- ก) ในประเทศไทย ได้ค้นหาตามแหล่งที่เก็บคัมภีร์ดังนี้
  - ๑) หอสมุดแห่งชาติ ได้ค้นฉบับคัมภีร์โลกุปัติ ๒ ฉบับ จารด้วยอักษรขอม ๑ ฉบับ จารด้วยอักษรพม่า ๑ ฉบับ
  - ๒) มุขนิธิภูมิพิลลิกซุ วัดสระเกษ กรุงเทพมหานคร ไม่พบคัมภีร์นี้
  - ๓) ทางจังหวัด ภาคเหนือไปค้นหาที่ วัดสูง เบน จังหวัดแพร่ วัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วัดต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ในภาคอีสานได้ติดต่อไปที่ หัวหน้าศูนย์วิจัยธรรมอิสานวิทยาลัยครูมหาสารคาม เพื่อขอช่วยตรวจสอบรายชื่อคัมภีร์ที่เก็บไว้ที่ศูนย์ และได้ตรวจจากบัญชีรายชื่อคัมภีร์ที่มีอยู่ตามวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานที่หอสมุดแห่งชาติจัดทำไว้ในภาคกลาง

และภาคใต้ได้ตรวจสอบจากบัญชีรายชื่อคัมภีร์ที่เก็บไว้ตามวัดต่าง ๆ ที่หอสมุดแห่งชาติจัดทำไว้เช่นกัน ไม่ปรากฏว่ามีคัมภีร์นี้ ตามสถานที่ดังกล่าวมานี้

ข) ในต่างประเทศ ได้ตรวจสอบค้นหาในประเทศ พม่า ลังกา และประเทศในแถบยุโรปบางประเทศ ผลการตรวจสอบค้นหามีดังนี้

๑) พม่า ได้ติดต่อไปยังกองโบราณคดี (Department of Archeology) ของพม่า โดยติดต่อผ่านสำนักงานปลัดกระทรวงการต่างประเทศและสถานเอกอัครราชทูตไทยในประเทศสหภาพพม่า ขณะนี้ยังไม่ได้รับคำตอบจากประเทศสหภาพพม่า นอกจากนั้นค้นหาโดย ดร. วอลเดมาร์ ซี ไชเลอร์ (Waldemar C. Sailer) ซึ่งเป็นผู้สนใจในจิตรกรรมและโบราณคดีของพม่า ดร. วอลเดมาร์ ซี ไชเลอร์ มีโอกาสเดินทางไปพม่าและได้นำต้นฉบับคัมภีร์โลกุปัตติมา ๒ ฉบับ คือ จากพิพิธภัณฑ์พุกาม (Pagan Museum) ๑ ฉบับ จากห้องสมุดกรมการศาสนา ว่างกุ้ง ๑ ฉบับ นอกจากนี้ พระอาจารย์อุ ตีโลกสิริ (U Tilokasiri) สำนักวัดป่าปาง จังหวัดลำปาง เดินทางไปว่างกุ้งได้นำคัมภีร์โลกุปัตติมาจากหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยว่างกุ้งอีก ๑ ฉบับ

๒) ลังกา ได้สอบถามไปยังหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเปเรเดเนีย (Peradeniya) ประเทศศรีลังกา ได้รับคำตอบว่าไม่มีคัมภีร์นี้

๓) ยุโรป สอบถามไปยังหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Cambridge) ประเทศอังกฤษ หอสมุดแห่งชาติ (Bibliothèque National) ประเทศฝรั่งเศส นอกจากนี้ได้ตรวจสอบจากรายชื่อคัมภีร์ภาษาบาลี อักษรพม่าที่เก็บไว้ตามห้องสมุดในมหาวิทยาลัยและสถาบันอื่น ๆ ในต่างประเทศอีกคือ พิพิธภัณฑ์อังกฤษ (British Museum) ประเทศอังกฤษ หอสมุดมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (Oxford) ประเทศอังกฤษ โดยได้ตรวจสอบจากวารสารสมาคมบาลีปกรณ์ (The Journal of the Pali Text Society, 1883-1909) และได้ตรวจสอบจากวารสารสมาคมวิจัยแห่งสหภาพพม่า (The Journal of the Burma Research Society, 1924-1925)

สาเหตุที่ต้องตรวจสอบ ค้นหาคัมภีร์โลกุปัตติในยุโรปเพราะเมื่อพม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ คัมภีร์ต่าง ๆ ถูกขนย้ายไปศึกษากันมาก ผลการตรวจสอบพบแต่คัมภีร์อื่นไม่พบคัมภีร์โลกุปัตติ ทราบแต่เพียงในบัญชีรายชื่อคัมภีร์ที่มีอยู่ในห้องสมุดส่วนตัว

ของ ศาสตราจารย์ บอรัช เกดส์ (George Goedès) มีรายชื่อคัมภีร์โลกปัดตี แต่
หากันฉบับฉบับไม่พบ

สรุปต้นฉบับที่ค้นพบในต่างประเทศ ได้ต้นฉบับมา ๓ ฉบับ คือ จากพิพิธภัณฑ์ทุกาม ๑ ฉบับ
เป็นต้นฉบับลายรูป จากหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยวังกุง ๑ ฉบับ เป็นต้นฉบับคัดด้วยลายมือ
และจากหอสมุดกรมการศาสนา ๑ ฉบับ เป็นต้นฉบับถ่ายเอกสาร

๒. ลักษณะต้นฉบับที่สำรวจพบ

ก) โลกปัดตีฉบับหอสมุดแห่งชาติประเทศไทย ฉบับที่จารด้วยอักษรพม่าหมายเลข
คัมภีร์ ๑๑ เก็บไว้ที่ตู้ ๑๓๒ ชั้น ๖/๑ เป็นฉบับทองตีบไม่ประกบทองตีบมีจำนวน ๑ ผูก
เก็บรวมไว้ในมัดเดียวกันกับคัมภีร์โลกปัดตีคติและโลกตีบนี้ โดยโลกปัดตีแทรกอยู่ตรงกลาง
โลกปัดตีฉบับนี้มีความยาว ๒๖ ใบลาน หรือ ๕๒ หน้าลานของพม่า จารหน้าละ ๑๐ บรรทัด
โลกปัดตีฉบับนี้จารสวยงามตัวอักษรบรรจง ไม่ค่อยมีที่ผิด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้จารตั้งใจจาร
เป็นพิเศษ เพื่อทูลเกล้าถวายพระมหากษัตริย์ไทยเพราะในตอนท้ายของคัมภีร์เขียนเป็นภาษา
พม่า แปลความได้ว่า "สำหรับพระเจ้าแผ่นดินไทย" และระบุปีที่จารเสร็จว่า จ.ศ. ๑๒๕๐
พฤษภาคม ข้างแรม ๖ ค่ำ เวลาบ่าย ๒ โมง ไม่ได้ระบุชื่อผู้จาร จ.ศ. ๑๒๕๐ หรือ
พ.ศ. ๒๔๖๒ อยู่ในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะนั้นสมเด็จพระ
พระยาคูการราชานุภาพ ทรงบัญชางานในหอสมุดในตำแหน่งนายกหอสมุดสำหรับพระนคร
โดยเริ่มงานหลังจากที่พระองค์ทรงลาออกจากตำแหน่ง เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ด้วย

การตรวจสอบคัมภีร์โลกปัดตีที่หอสมุดส่วนตัวของ ศาสตราจารย์ บอรัช เกดส์
ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จาก บาคหลวง เอเบน เคอนิส เป็นผู้ตรวจสอบให้

ลักษณะใบลานของพม่าแตกต่างจากใบลานของไทย คือ ใบลานของไทยกว้าง
๕ เซนติเมตร ยาว ๔๖ เซนติเมตร จารหน้าละ ๕ บรรทัด ส่วนใบลานของพม่ากว้าง ๖.๓
เซนติเมตร ยาว ๔๐ เซนติเมตร จารหน้าละ ๑๐ หรือ ๑๑ บรรทัด เมื่อเปรียบเทียบแล้ว
๒ ผูกของไทย (๔๔ ใบลาน ๘๖ หน้าลาน) จะเท่ากับ ๑ ผูกของคัมภีร์พม่า

เหตุผลทางการเมืองใน พ.ศ. ๒๔๕๕^๑ ในการบัญชางานที่หอสมุดพระองค์มีพระประสงค์ที่จะฟื้นฟูและรักษางานวรรณกรรมของไทย มีการสืบหาต้นฉบับวรรณกรรมไทยโดยวิธีการประกาศิให้คนนำหนังสือมาบริจาคและรับซื้อหนังสือเก่า งานสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การแลกเปลี่ยนหนังสือกับต่างประเทศในแถบยุโรปและเอเชีย^๒ บางทีโลกุปลัทธิฉบับนี้อาจจะได้อมาโดยการแลกเปลี่ยนกับพม่าในครั้งนั้นก็เป็นที่ได้ใน การวิจัยโลกุปลัทธิฉบับนี้ใช้อักษรย่อ พ.

ข) โลกุปลัทธิ ฉบับพิพิธภัณฑพิุกาม ได้มาจาก อุ โบ เคย์ (U Bo Kay) อดีตหัวหน้าพิพิธภัณฑพิุกาม เมืองพุกาม ประเทศสหภาพพม่า ฉบับนี้มีความยาว ๔๒ หน้าลานจารหน้าละ ๔ หรือ ๕ บรรทัด ตัวอักษรเล็กจารสวยงาม ไม่บอกชื่อผู้จารและสถานที่จาร ค่อนข้างบอกศักราชที่จารว่า "ศักราช ๑๒๒๔" ไม่ทราบวามหาศักราชหรือจุลศักราช ทั้งนี้เพราะพมานิยมใช้ทั้งสองศักราช ถ้าเป็นมหาศักราชตรงกับ พ.ศ. ๑๘๔๕ ถ้าเป็นจุลศักราชตรงกับ พ.ศ. ๒๔๔๕ น่าจะเป็นมหาศักราชซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๑๘๔๕ มากกว่า เพราะพระมหากษัตริย์ที่ครองราชย์พม่าในสมัยนั้น คือ พระเจ้าอูชนะ (อดิศรราชบพิตร) และพระอนุชาภคคิตุมาร^๓ กษัตริย์ทั้ง ๒ พระองค์ครองราชย์ร่วมกัน ครั้งนั้นมีการแต่งวรรณกรรมโลกศาสตร์ภาษาบาลีเรื่อง จันทสุริยคติทิปนี และในเรื่องนั้นได้กล่าวถึง คัมภีร์โลกุปลัทธิ

---

^๑สุลักษณ์ ศิวรักษ์, "๑๑๗ ปี สมเด็จพระยาตากำรราชานุภาพ" โลกหนังสือ ๒ (มิถุนายน, ๒๕๒๒), หน้า ๕๐-๕๑.

^๒สมเด็จพระยาตากำรราชานุภาพ, ตำนานหอพระสมุด หอพระมณฑิยธรรม หอวิโรจนา หอพุทธศาสนสังคหะและหอสมุดสำหรับพระนคร, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (พระนคร: อักษรเจริญทัศน์แผนกการพิมพ์, ๒๕๑๒), หน้า ๖๗.

^๓พระปัญญาสามี, ศาสนวงศ์ แปลโดย ร.ศ.ท. แสง มนวิฑูร (พระนคร: ศิลปากร, ๒๕๐๖), หน้า ๑๒๓.

^๔U Bo Kay, "Candasuriyagatidīpanī," (Pagan ; Pagan Museum, 1981), p. 2. (Mimeographad).

ถ้าเป็นจุดศักราชตรงกับ พ.ศ. ๒๔๔๕ คงเป็นไปได้ยากเพราะพม่าเพิ่งเสียดเอกราชให้แก่
อังกฤษ ใน พ.ศ. ๒๔๒๕ ช่วงระยะเวลา ๓ ปี พม่าคงยังไม่มีกาฟื้นฟูวรรณกรรม
ฉบับนี้ในการวิจัยจะใช้อักษรย่อ พ.

ก) โลกปิตติ ฉบับร่างกึ่ง ได้มาจากห้องสมุดกรมการศาสนาที่ กะบะเอย์
ร่างกึ่ง (Department of Religion Affairs, Kaba Aye Road, Rangoon)
จารด้วยอักษรพม่า หมายเลขคัมภีร์ ๒๖๑ มีความยาว ๑ ภูเก็ตานหรือ ๓ หน้าลาน
จารหน้าละ ๑๑ บรรทัด ไม่ปรากฏปีที่จาร แต่ในหน้าลานแรกจารเป็นภาษาพม่า แปลได้ความว่า
"เมืองหงสาวดี สมัยพระเจ้าแผ่นดินธรรมเจดีย์ อุโสกณะ ผู้จาร" พระเจ้าธรรมเจดีย์เป็น
กษัตริย์มอญครองราชย์ที่เมืองหงสาวดี (พะโค) ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๑๔-๒๐๔๕^๒
ดังนั้น คัมภีร์โลกปิตติฉบับนี้ น่าจะจารในสมัยของพระเจ้าธรรมเจดีย์ คือระหว่าง
พ.ศ. ๒๐๑๔-๒๐๔๕ ตัวหนังสือที่จารมีขนาดเล็กมีระเบียบและสวยงามกว่าฉบับที่พบในหอสมุดแห่งชาติ
ประเทศไทย และพิถีพิถันทุกquam ในการวิจัยจะใช้อักษรย่อฉบับนี้ว่า ร.

ง) โลกปิตติ ฉบับหอสมุดแห่งชาติประเทศไทย ฉบับที่จารด้วยอักษรขอม
หมายเลขคัมภีร์ ๔๐๔๔ เก็บไว้ที่ตู้ ๔๒ ชั้นที่ ๕/๒ ฉบับทองตีบไม่ประกบขรรคมดา มีจำนวน
๑ ภูเก็ตาน หรือ ๒๔ ภูเก็ตาน หรือ ๔๔ หน้าลาน จารหน้าละ ๕ บรรทัด ฉบับนี้มีเนื้อเรื่องไม่
สมบูรณ์เมื่อปริวรรตดูเนื้อหาแล้ว ปรากฏว่าคัมภีร์โลกปิตติอักษรขอมฉบับนี้น่าจะคัดลอกมาจาก
ฉบับอักษรพม่าที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ เพราะมีเนื้อหาเหมือนกันแต่การคัดลอกตกไปหลาย
แห่งแต่ละแห่งตกหล่นไปหลายบรรทัด การจารมีที่ผิดมาก เนื้อหาที่ผิดนี้ไม่ได้มาจากต้นฉบับที่
แตกต่างกัน แต่ผิดเพราะการจาร ผู้วิจัยจึงไม่น่ามาตรวจสอบชำระ

หม่อง ทิน อ่อง, ประวัติศาสตร์พม่า, แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร (กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๑๖๖.

๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า

๑) โลกุปัติ ฉับหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรังสิต ได้มาจากหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรังสิต ประเทศสหภาพพม่า จารึกด้วยอักษรพม่าหมายเลขคัมภีร์ ๙๖๗ มี ความยาว ๒๓ ใบลานหรือ ๔๖ หน้าลาน จารึกหน้าละ ๑๑ บรรทัด จารเสร็จเมื่อเดือน มกราคม ขึ้น ๑๒ ค่ำ วันจันทร์ เวลาบ่ายโมง พ.ศ. ๒๔๔๔ ผู้จารชื่อ หมอง เบ ออง ฉับนี้ ต้นฉบับที่นำมาคัดด้วยลายมือ ไม่ใช่ต้นฉบับที่ถ่ายเอกสารหรือไมโครฟิล์ม หลังจาก ปรวิวรรตแล้วพบว่าคัดกตกล่นมาก ผู้วิจัยจึงไม่นำมาตรวจสอบซ้ำ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข. ตารางสรุปคัมภีร์ โลกุปัตยกรรมที่สำรวจพบ

อันดับที่	ชื่อคัมภีร์	จารอักษร	หมายเลขคัมภีร์	สถานที่เก็บ	สถานที่จารและสมัยที่จาร	หมายเหตุ
๑	โลกุปัตยกรรม ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ประเทศไทย ฉบับ ท.	พม่า	๑๑	ตู้ ๑๓๒ ชั้น ๖/๑ แผนกอักษรโบราณ หอสมุดแห่งชาติ ประเทศไทย	สันนิษฐานว่าจารในพม่าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ ส่งมาถวาย พระเจ้าแผ่นดินไทยใน รัชกาลที่ ๖	
๒	โลกุปัตยกรรม ฉบับพิพิธภัณฑสถาน ประเทศไทยพม่า ฉบับ พ.	พม่า		พิพิธภัณฑสถาน ประเทศไทยพม่า	จารที่พุกาม ประมาณ พ.ศ. ๑๘๕๕ ในสมัยของ พระเจ้าอู่ชนะและพระอนุชา กิตติ कुमार	
๓	โลกุปัตยกรรม ฉบับร่าง ประเทศไทยพม่า ฉบับ ร.	พม่า	๒๖๑	ห้องสมุดกรมการ ศาสนากระบะโฮย ร่าง กุ	จารที่เมืองหงสาวดี ในสมัยพระเจ้าแผ่นดิน ธรรมเจดีย์	

010797

อันคัมภีร์	ชื่อคัมภีร์	จารอักษร	หมายเลขคัมภีร์	สถานที่เก็บ	สถานที่จารและสมัยที่จาร	หมายเหตุ
๔	โลกุปัตยกรรม ฉบบหอสุมคแห่งชาติ ประเทศไทย	ขอม	๔๐๔๔	ตู้ที่ ๔๒ ชั้นที่ ๔/๒ แผนกอักษรโบราณ หอสุมคแห่งชาติ ประเทศไทย	จารในประเทศไทย สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ไม่ระบุปีที่จาร	มีความยาว เพียงครึ่งหนึ่ง ของคัมภีร์ คือ ๑ บุญ
๕	โลกุปัตยกรรม ฉบบหอสุมคกลาง มหาวิทยาลัยราชภัฏ	พม่า	๕๐๖๓	หอสุมคกลาง มหาวิทยาลัย ราชภัฏ ประเทศสหภาพ พม่า	จารที่พม่าใน พ.ศ. ๒๔๔๕ หมอง เบ ออง ผู้จาร	

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๗. หลักเกณฑ์ในการเลือกคำ

ในการตรวจสอบชำระคัมภีร์โลกุပ္ปัติคดีถึงหลักเกณฑ์ในการเลือกคำ ดังนี้

๑. คำหรือข้อความในคัมภีร์โลกุပ္ปัติคดีที่ตรงกันทุกฉบับ ถ้าแปลได้ความหมาย
ที่ถูกต้องตามเนื้อเรื่อง และถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ก็ถือว่าเป็นคำหรือข้อความที่ถูกต้อง

๒. คำหรือข้อความที่ต่างกัน ผู้วิจัยจะใช้ฉบับ ท. เป็นหลักในการตรวจสอบ
ชำระแต่ถ้าคำ ๆ นั้น ในฉบับอื่นเมื่อแปลแล้วให้ความหมายที่ถูกต้องและเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง
มากกว่าในฉบับ ท. หรือเป็นคำที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ดีกว่าคำในฉบับ ท. ผู้วิจัยจะใช้คำ
หรือข้อความในฉบับอื่นนั้น

๓. การสะกดตัวคำ ๆ ใด ๆ เกี่ยวกันแต่ละฉบับอาจจะมีข้อแตกต่างกันได้ การตรวจ
ชำระถือเอาตามทีสะกดในคัมภีร์พระไตรปิฎกของกรมการศาสนาเป็นหลัก ถัดไปถือเอาคัมภีร์
พระพุทธศาสนาที่มีการตรวจชำระแล้ว เช่น อรรถกถาพระไตรปิฎก วิสุทธิมรรค สารัตถทีปนี
และอภิธานปิฎกาทังสุจิ และฎีกา ในกรณีที่เป็นคำที่ไม่ปรากฏในคัมภีร์เหล่านี้ จะถือเอาการ
สะกดตัวตาม ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ

จันทบุรีนฤนาถ และ The Pali Text Society's Pali English
Dictionary ของ T.W. Rhys Davids and William Stede.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๗. ขอบบพรวงที่เกิดจากการจารภาษามาลีด้วยอักษรพม่า

คัมภีร์โลกุปติทั้ง ๓ ฉบับที่นำมาตรวจสอบข้างบนนี้จะคัดลอกมาจากต้นฉบับแรก
เดียวกัน เนื้อหาแต่ละฉบับจึงไม่แตกต่างกัน แต่ในการจารผู้จารขาดความประณีตและความ
รอบคอบในการจาร จึงทำให้ข้อความที่จารนั้นบกพร่อง ความบกพร่องในการจารภาษามาลี
ด้วยอักษรพม่าพอจะสรุปได้ดังนี้

๑. จารผิดเพราะอักษรคล้ายกัน

ก) $\text{က} \text{ (ก)} / \text{တ} \text{ (ท)}$ ในอักษรพม่าลักษณะใกล้เคียงกันมาก
ถ้าจาร က ส่วนหัวและกลางติดกันจะกลายเป็น တ เช่น

$\text{ကဿူ} \text{ (กสุมา)}$ จารเป็น $\text{တဿူ} \text{ (ทสุมา)}$ (ร.๒๗๗)

ถ้าจาร တ ส่วนหัวไม่ติดกับส่วนกลางจะเป็น က เช่น

$\text{တူဝိဏ္ဏဝ} \text{ (ยุกุตีโ)}$ จารเป็น $\text{ကူဝိဏ္ဏဝ} \text{ (ยุกุตีโก)}$ (ท.๔๔๒)

ข) $\text{တ} \text{ (ท)} / \text{ဝ} \text{ (ด)}$ มีลักษณะคล้ายกันถ้าจารส่วนท้ายของ တ
ติดกับส่วนกลาง တ จะกลายเป็น ဝ เช่น

$\text{ဝတ္တဝိဏ္ဏဝ} \text{ (ยุกุตุทีโน)}$ จารเป็น $\text{တတ္တဝိဏ္ဏဝ} \text{ (ยุกุตุทีโน)}$
(ท.๗)

ถ้าจาร ဝ ส่วนท้ายไม่ติดกับส่วนกลาง ဝ จะกลายเป็น တ เช่น

$\text{တတ} \text{ (ทท)}$ จารเป็น $\text{ဝတ} \text{ (ทต)}$ (ร.๑๔๔)

ค) $\text{ပ} \text{ (ป)}$ คล้ายกับ $\text{မ} \text{ (ม)}$ ถ้าจาร ပ ซีกส่วนกลางก็จะเป็น မ เช่น

$\text{ပုဒ်} \text{ (ปน)}$ จารเป็น $\text{မုဒ်} \text{ (มน)}$ (ท.๑๔)

ถ้าจาร မ ไม่ซีกเส้นกลางก็จะเป็น ပ เช่น

$\text{မညမာဏ်} \text{ (มญฺญมาน)}$ จารเป็น $\text{ပညမာဏ်} \text{ (ปญฺญมาน)}$

(ร.๔๒๔)

ง) ๐ (ป) คล้ายกับ ๐ (ว) ถ้าจาร ป หัวและท้ายติดกัน ป จะเป็น
ว เช่น

๙๖๐๒๕๙๖ (อาปชชชชช) จารเป็น ๙๖๐๒๕๙๖ (อาวชชชชช)
(ท.๒๓๓)

จ.) ๓ (ห) คล้ายกับ ๓ (ท) ถ้าจาร ห ส่วนหัวติดกับส่วน
กลาง ห จะเป็น ท เช่น

๕๖ ๕๖๖๕๓ (หิ โลเก) จารเป็น ๕๖ ๕๖๖๕๓ (ทิลอกะ)
(ท.๒๔๔)

๒. จารผิดเพราะเสียงพยัญชนะใกล้เคียงกัน การจารอาจจะมีผู้อ่านให้ดูจาร
ฟังก็ได้ และเป็นที่น่าสังเกตว่าฉบับที่จารผิดลักษณะนี้มากคือ ฉบับพุกาม เช่น

ฆ/ค เช่น ฆน จารเป็น คณ (ท.๑๔๔)

ฎ/ก เช่น ปากฎน จารเป็น ปากกน (ท.๕๐)

ฐ/ถ เช่น สมุททธิฎฐิต จารเป็น สมุททธิถิต (ท.๕๑๑)

ณ/ช เช่น สิเนรมชณโต จารเป็น สิเนรมชชโต (ท.๕๐๔)

ณน/นน เช่น ปณนรสนิ จารเป็น ปนุนรสนิ (ท.๔๔๔)

ท/ล เช่น กาทฎฎ จารเป็น กาลฎฎ (ร.๓๒๖)

๓. จารผิดเพราะความไม่รอบคอบของผู้จาร

ก.) สระ

๑.) จารสระตก

อา เช่น สงุขาราทิ จารเป็น สงุขารทิ (ท.๓๓)

อิ เช่น มชุนนุติเก จารเป็น มชุนนุตเก (ท.๓๔๔)

วิจตุดาเรน จารเป็น วจตุดาเรน (ท.๓๐๑)

อิ เช่น วิลียนุติ จารเป็น วิลียนุติ (ท.๒๕๗)

อุ เช่น อุทกานุกต์ จารเป็น อุทกานคต์ (ท., ท.๒๖๐)

เอ เช่น ทิปเป มชุนนุติก จารเป็น ทิปมชุนนุติก (ท.๒๑๒)

โอ เช่น อตุโถ กิณฺจิจิ จารเป็น อตุถ กิณฺจิจิ (ท.๔๐)

๒) จารสระเกิน

สระ อา เชน

รถการทโท จารเป็น รถการาทโท (พ.๑๗๖)

ฎปฎปา จารเป็น ฎปาฎปา (พ., ร.๒๑๐)

ปริหรนุติ จารเป็น ปริหารนุติ (พ.๒๔๒)

สมปากานี จารเป็น สมาปากานี (ร.๒๔๔)

สระ อี เชน

วินสุสติ จารเป็น วินิสุสติ (พ.๑๔๑)

เทสโต จารเป็น เทสิโต (ร.๓๐)

สระ อุ เชน

วิสมฎฺฐาเน จารเป็น วิสมฎฺฐาเน (พ., พ.๒๖๔)

อารกฺษเทวตา จารเป็น อารกฺษเทวตา (ร.๒๔๔)

๓) จารสระเสียงสั้นเป็นสระเสียงยาว จารสระเสียงยาวเป็นสระเสียงสั้น หรือเป็นสระอื่น เชน

โอ เป็น อา เชน

โลโก จารเป็น โลกา (พ.๒๖๒)

ปณฺณาสโยชนโน จารเป็น ปณฺณาสโยชนา (ร.๓๒๓)

จากตัวอย่างนี้ถ้าพิจารณาการจารอักษรพมา จะเห็นว่าสระ โอ (๕-๖) สระจมจะเกิดจาก ๕-๖ ผสมกับ -๖ (เอ กับ อา) ในบางครั้งถ้าจารตก เอ สระโอ จะกลายเป็น อา เชน

๕๗๖๕๓๖ โลโก จารตก เอ เป็น ๕๗๖๕๓๖ โลกา (พ.๒๖๒)

โอ เป็น เอ จากเหตุผลข้างบนนี้ ถ้าจาร โอ ตกสระ อา โอ จะเป็น เอ

๖๖๕๐๖ ภาโว จารเป็น ๖๖๕๐ ภาเว (พ.๕๗)

[๒๕๖๕๓๖๕๓๖]พรหมโลโก จารเป็น [๒๕๖๕๓๖๕๓๖] พรหมโลก (ร.๑๔๕)

๐๖๕๓๖ วกโต จารเป็น ๐๖๕๓ วกเต (พ.๒๖๗)

ข) พยัญชนะ

๑) จารพยัญชนะตก

ปญฺจมาสงฺขยํ	จารเป็น	ปญฺจมาสงฺขั	(ท.๓๕๑)
อาทิจจวาเร	จารเป็น	อาทิจจวาเร	(ท.๒๑๓)
คฺรหิตพฺพํ	จารเป็น	คหิตพฺพํ	(ท.๒๔๔)
เทวทฺยานํ	จารเป็น	เทวทฺยานํ	(ท.๒๔๕)
ยฺคนฺชราทโย	จารเป็น	ยฺคนฺชราโย	(ร.๓๐๔)
อากาเสนุ	จารเป็น	อากาเส	(ท.๑๔๒)
ชฺมฺเมนุ	จารเป็น	ชฺมฺเม	(ท.๒๔๖)
สฺซุสมฺสฺซุสมํ	จารเป็น	สฺซุสมฺสฺซุ	(ท.๒๔๖)
หิมฺวา	จารเป็น	หิโว	(ร.๓๒๒)
อณฺชณฺมยํ	จารเป็น	อณฺชณฺยํ	(ท.๓๒๓)
วฺรูปสมฺมตฺติ	จารเป็น	วฺรูปสมตฺติ	(ท.๒๓๑)

๒.) จารพยัญชนะเกิน

สวณฺสีมาย	จารเป็น	สฺวณฺณสีมาย	(ร.๓๓๓)
คาวฺตุทานิ	จารเป็น	คาวฺตุทฺทานิ	(ท.๓๑๓)
คฺเหตฺทพฺพํ	จารเป็น	คฺเหตฺททพฺพํ	(ท., ร.๔๑๐)
อุโปสฺตทิวเส	จารเป็น	อุโปสฺตทิวเสนุ	(ร.๒๒๑)
ปาทฺกฺวาทิ	จารเป็น	ปาทฺกฺวานฺติ	(ท.๒๑๔)
ทฺนฺชคามิตฺตา	จารเป็น	ทฺนฺชคามิตฺตายนุ	(ท., พ.๓๕๖)

ค.) นฤคหิต

๑. จารนฤคหิตตก

โลกํ	ยถากฺกํ	จารเป็น	โลก	ยถากฺกํ	(ท.๒)
ปฺริมํ	จวนฺโท	จารเป็น	ปฺริม	จวนฺโท	(ท.๕๓)
อาทิ		จารเป็น	อาทิ		(ร.๒๓๒)
โลกฺชาทฺ		จารเป็น	โลกฺชาทฺ		(ท., พ.๒๔๓)
สพฺพํ	อุทกํ	จารเป็น	สพฺพ	อุทกํ	(ท.๓๓๔)

- ๒) จารนฤคหิตเกิน เช่น
 เอกโยชนสหัสส์ จารเป็น เอก โยชน สหัสส์ (ร.๓๑๒)
 มหาสมุทฺหปิฎฐิโต จารเป็น มหาสมุทฺห ปิฎฐิโต (ร.๒๘๘)
 ปจฺฉิมทิสาย จารเป็น ปจฺฉิมทิสาย (ท., พ.๓๔๒)
- ๓) จารนฤคหิตสลัที่ เช่น
 อุตฺสํกมิตฺวา จารเป็น อุตฺสํกมิตฺวา (ท.๒๘๘)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย